

tas divina immutetur a precepto, vel prohibitione; quia voluntas Dei, præcipiens, aut prohibens, habet semper annexam voluntatem obligandi hominem ad volendum, & agendum, quod præcipit, aut non volendum nec agendum; quod prohibet; quod non habent alia voluntates, sive beneplaciti, sive consilii, sive promissionis.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. S. Thom. in 1. d. 48. q. unica art. 4. dicit: Licet voluntas ut natura, & appetitus sensitivus possit refugere id, quod Deus vult, deliberata tamen voluntate tenemur conformari divinae voluntati in volito; atque ibi loquitur de volito materiali, quia circa volitum materiale non habet locum appetitus sensitivus, aut voluntas ut natura. Et sic Christus relugebat mortem, atque orabat, ut transiret Calix ex appetitu sensitivo ut natura; secundum autem rationem deliberatam volebat mortem, & conformabatur voluntati divinae in volito materiali. Item S. Doct. q. 23. de verit. art. 8. ad 3. dicit, quod voluntas prælati non est regula nostra voluntatis sicut divina voluntas, sed præceptum: ergo voluntas divina independenter a præcepto est regula voluntatis nostrae. R. indubitatam prorsus esse mentem S. Thom. cum; & Conclusio nostra, & eius probatio sint in terminis ex ipso hic art. 10. Unde ad 1. D. Min. Atque ibi loquitur de volito materiali, quantum ad primum membrum propositionis, seu respectu appetitus sensitivi, & voluntatis ut naturae, C. Min. Quantum ad secundum membrum, seu respectu voluntatis deliberatae, subdistinguo: loquitur de volito materiali secundum se, N. De volito materiali formaliter, & reduplicative, prout subest volito formali, C. Igitur S. Doct. non facit hic oppositionem inter appetitum sensitivum seu voluntatem ut naturam, & voluntatem deliberatam in hoc simpliciter, quod appetitus sensitivus, seu voluntas ut natura, non tenetur conformari volito materiali, teneatur autem voluntas deliberata: sed in hoc, quod, cum appetitus sensitivus, & voluntas ut natura non attingant rationes superiores, & universales, propter quas Deus vult, sed tantum particulares sibi proprias & connaturales, possunt secundum illas refugere volitum Dei materiale, neque tenentur conformari in volito formali, quod non cognoscunt. At verò voluntas deliberata potest attingere rationes superiores, & particulares, & quamvis secundum rationes particulares non tenetur conformari volito Dei materiali, tenetur tamen secundum rationes superiores, & universales conformari illi, non secundum se, sed formaliter, & reduplicative, ut subest volito formali superiori, & universali, quod est conformari in ipso volito formali. Ad id, quod dicitur de Christo, N. Assumptum. Cum enim in Christo nullus actus appetitus sensitivi præveniret rationem, mortem refugit, & oravit ut transiret Calix, non solum voluntate ut natura, aut solo appetitu sensitivo, sed etiam voluntate, & actione deliberata, non quidem deliberante secundum rationes aeternas, & superiores, sed particulares, & temporales. Ad 2. N. Conseq. Loquitur enim ibi S. Doct. de formali volito; & sensus est, quod, cum voluntas divina procedat ex motivo superiori, & universali boni divini, illi nos tenemur conformari independenter a præcepto. At superior agit secundum motiva, & rationes particulares, quibus non tenemur conformari, nisi accedat præceptum.

Obj. 2. Tenemur, secundum 1. partem Conclusionis, conformari voluntati divinae in volito formali: ergo & in materiali. Prob. Conseq. dupliciter. 1. Motivum formale voluntatis divinae est ratio universalissima; atque sub ratione universali volendi continentur omnes particulares: ergo, si tenemur conformari voluntati Dei formali, ejusque universali motivo, tenemur etiam conformari particularibus motivis. Subsumo; atque conformari in volito materiali est conformari illi secundum particulares rationes: ergo. 2. Volitum Dei formale non reperitur in abstracto, sed in concreto, & ut illi, vel illi materiam applicatum: ergo, si tenemur conformari in volito formali, etiam & in materiali. R. N. Conseq. Ad 1. probationem, D. Maj. Motivum formale voluntatis divinae est ratio universalis in attingendo, & causando, C. Maj. In essendo, & prædicando, N. Maj. Et distincta Min. ad sensum Maj. N. Conseq. Est ergo motivum divine voluntatis ratio universalissima, non in prædicando, quasi genus aut species prædicabilis de suis inferioribus; sed est universalissima, quatenus spectat bonum universi, & bonum infinitum. Modus autem agendi secundum illam rationem universalissimam est specialis, & distinctus a modo agendi creaturarum secundum rationes particulares. Imò in hoc quod iste modus infinitus causandi sit secundum rationes universalissimas, sequitur, quod non tenentur conformari volito materiali, excepto præcepto: quia tanta est universalitas illa dispositionis divinae, ut etiam complectatur motivum meae voluntatis, & velit Deus secundum has rationes universales, quod ea, quae vel non præcipit, vel mihi sunt nociva, aut ad me non pertinent, non tenentur velle secundum rationes particulares: unde, dum sic eas

nolo, licet a Deo volitas secundum rationes universales, indirecte conformor voluntati divinae, ut jam notavi.

Ad 2. probationem respondet Joannes a S. Thom. non repugnare, quod voluntas aliquid in abstracto consideret, & sub abstracta, & inadæquata consideratione illud velit; quia voluntas potest velle aliquid in universali, & in abstracto, solum amore simplicis complacentiae: sed hac responsione in sua probabilitate relicta, R. cum Auctore (Q. 23. de verit. art. 8. o.) D. Conseq. Ergo tenemur conformari volito materiali secundum se, & absolute, N. Conseq. Reduplicative ut subest formali, seu ut loquitur Auctor, secundum quod consideratur sub ordine ad finem divine voluntatis, C. Conseq. Quia iste ordo semper debet nobis placere, & hoc est conformari in volito formali. Nosra autem Conclusio intelligenda est de volito materiali secundum se, & attentis rationibus particularibus. Sic Christus mortem, quam secundum se, & secundum rationes temporales nolebat, eandem volebat, prout stabat sub ordine divine providentiae.

Obj. 3. In Oratione Dominica petimus, ut fiat voluntas Dei sicut in caelo, & in terra; atque in caelo Beati conformantur divine voluntati, etiam in volito materiali: ergo. R. D. Maj. (2. 2. q. 83. art. 9. ad 1. & in catena aut. in hæc verba) Petimus, ut fiat voluntas Dei sicut in caelo, & in terra, quantum ad ea, quae præcipit, C. Quantum ad omnia volita materialia non præcipit, subdistinguo: Si secundum se considerentur, N. Si considerentur, prout subsunt divine providentiae, & ejus fini universali, C. Petimus ergo in Oratione Dominica gratiam adimplendi omnia Dei præcepta, sicut adimplentur in caelo; non autem ut conformemur nostrae voluntati divinae in omni volito materiali; id namque nec debemus, nec quandoque possumus, nisi ista volita materialia considerentur formaliter, ut subsunt fini universali divine Providentiae, quod est conformari in volito formali. (Q. 23. de verit. cit.) Quod Beati conformentur in volito materiali, id est est, quia sunt in statu perfecto, in quo, cognita Dei voluntate, non operantur amplius secundum rationes particulares, & temporales, sed solum secundum rationes aeternas, & superiores, atque ex eodem motivo, quo Deus vult, quia fixæ, & immobiliter adherent Dei voluntati quoad omnia, etiam complacendo in aliorum damnatione, juxta illud Ps. 57. Letabitur justus, cum viderit vindictam. Id autem non competit nobis viatoribus, qui debemus attendere ad rationes particulares, & temporales, secundum quas nobis est licitum, & quandoque debentur velle oppositum voliti materiali, ut in permissione peccati, aut mali proximi, cui Deus vult non bene velle, & bene facere.

Inst. 1. Omnis Dei voluntas, sive præceptiva, sive non, sive in volito formali, sive in materiali, est justissima, imò, & regula nostrae voluntatis. Unde Aug. super Ps. 35. Voluntaria tua, inquit, corrigenda est ad voluntatem Dei, non illa curvanda est ad te, & recum habebis cor: ergo tenemur illi conformari in omni volito etiam materiali non præcepto. R. Ad Ant. 1. Nos non teneri velle omne, quod justum est, nisi sit præceptum, alioquin teneremur ad omnia consilia. 2. Contingit, quod id, quod justum est respectu Dei ut universalis provisoris secundum rationes superiores, & universales agentis, sit injustum respectu hominis, qui, cum non sit provisor universalis, sed agens particulare debet attendere ad rationes particulares sibi proprias. Id patet in permissione peccati, aut damnatione hominum, quam Deus secundum superiores causas justissime vult, quam tamen homo non debet, nec potest velle. Ad id, quod additur, voluntatem Dei esse regulam voluntatis nostrae; est quidem, at non semper obligans, sed aliquid quando oppositum permittens, imò ad oppositum secundum rationes particulares obligans. Si dicas, quod ipsum volitum divinum ut primum in tali genere sit regula, & mensura ceterorum, (Q. 23. de verit. cit. ad 3. secundo loco) R. Primum volitum a Deo, quod est regula ceterorum, esse volitum ejus formale, scilicet finem voluntatis ejus, qui est sua bonitas. Unde, cum voluntas nostra divinae voluntati in fine conformatur, ad primum volitum omnia nostra volita regulantur. Ad Aug. R. Ipsum loqui de eo, qui curvat ad se voluntatem divinam præceptivam; si enim non sit præceptiva, non obliquatur cor nostrum nolendo, quod vult.

Inst. 2. Lex amicitiae exigit inter amicos concordiam voluntatum, quodque habeant idem velle, & idem nolle. Unde 1. Reg. Deus increpat Samuelem, quod lugeret Saulem reprobatum: Usquequid, inquit, tu luges Saulem, cum ego proiecero eum ne regnet? ergo. R. Quod amicitia consistat in concordia voluntatum magis quoad finem, quam quoad ipsa volita materialia; plus enim esset amicus fabricanti medicus, qui ei vinum negaret propter desiderium sanitatis, quam si vellet ejus desiderio satisfacere de vini portatione in periculum sanitatis. (Ibid. ad 2.)

Addit Joannes a S. Thom. & post ipsum Genet, non eodem modo loquendum esse de legibus amicitiae cum Deo, &

eum hominibus; nam voluntas Dei est universalissima, & complectitur omnia. Unde non solum vult aliquid fieri, sed etiam vult aliquid illi rei contrariari, & in oppositum tentari; vult enim multa non pertinere ad nos, nec circa illa non obligari ad velle, vel nolle. Unde implet leges amicitiae cum Deo, qui aliquando conatur in oppositum, secluso præcepto; nam id totum complectitur voluntas talis amici. Ad id, quod additur de Samuele lugente Saulem, R. Samuelem non reprehendi quia peccaverit, sed instrui Saulem esse absolute rejecrum, ideoque cessandum a luctu inutili.

APPENDIX.

Petes 1. Utrum, quamvis non tenemur conformari voluntati divinae in volito materiali, non sit saltem melius, & laudabilius illi conformari? R. melius, & laudabilius est conformari volito materiali, quando est nobis liberum illud velle, vel nolle; secus, si non sit nobis liberum, nec licitum istud velle. Secunda pars patet ex terminis. Prob. 1. pars. 1. Quia, si mihi sit licitum hoc volitum materiale velle ex particularibus motivis, puta aliquam humilitationem, aut afflictionem temporalem, eò melius erit, quò melius motivum adjuuxero; atque voluntatem Dei impleri per se loquendo est melius motivum, modò non interveniat impedimentum, quo mihi id non maneat licitum: ergo ex tali motivo conformari volito materiali est melius, & laudabilius. 2. Quia tunc voluntas humana magis subjicitur voluntati Dei, cum tunc illi magis conformetur.

Petes 2. In quibus casibus nobis licitum sit, aut illicitum, velle, vel nolle volitum Dei materiale? R. id esse nobis illicitum in duplici casu: 1. Quod obiectum non est positive volitum, sed permissum tantum, ut peccatum. 2. Quando præceptum est de opposito illius, quod Deus vult secundum rationes superiores, ut dum vult damnationem meam, aut alterius, aliunde quod vergat in damnam spirituale meum, aut proximi; item quod nocet temporaliter proximo, aut interdum mihi, quia ex præcepto charitatis tenor velle mihi, & proximo bonum spirituale, item proximo regulariter bonum temporale, aut saltem indemnitate damno temporalis: respectu verò mei quandoque tenor, ut si bonum meum temporale sit alteri, v. gr. familiae, necessarium; quandoque non tenor, ut si bonum meum temporale me solum afficiat. Extrà autem hunc duplicem casum, liberum est nobis velle volitum Dei materiale, ideoque ejus voluntati in eo conformari melius est, & laudabilius; & ita communiter se gerunt viri perfecti in laboribus, ærumnis, & afflictionibus hujus vitae, dicendo: fiat voluntas Dei.

Petes 3. Utrum in volitis materialibus, quibus non tenemur conformari, qualia sunt omnia, in quibus non intervenit præceptum, possimus conari contra? R. si res sit facta irrevocabilitate, quamvis non tenemur illi complacere, imò possimus de ea dolere, & optare, ut non sit, si fieri posset; stultum tamen foret conari contra, & ideò injuriosum Deo, quia esset velle eum mutabilem. Si verò res non sit facta, sed tamen certo futura, & hoc scitur vel ex revelatione, vel aliunde, R. sub distinctione: Non licet conari, ut non fiat, quatenus est formaliter volita efficaciter a Deo. Quia 1. hoc esset frustraneum, voluntati enim ejus absolute quis resistit? 2. Esset impium velle voluntatem Dei reddere inefficacem, nec velle illi, & ejus potestati subjici. Licet autem conari contra illam materialiter consideratam, & prout pendet a causis particularibus, 1. Quia sic non frustrabitur divina voluntas. 2. Quia non tenemur cedere causis particularibus, nec Deus id magis jubet, quam jubeat conformari ipsi volito materiali. 3. Patet exemplis. Sic Deus multis Sanctis revelavit mortem eorum, qui tamen adhibuerunt, & adhibere tenebantur medicamina contra infirmitatem. Sic Christus revelavit Petro triam negationem, qui tamen debebat conari, ne peccasset. Sic Christus ipse noverat mortem suam proximè futuram, & tamen rogavit Patrem, ut transiret ab eo hora.

ARTICULUS IV.

Utrum actus exterior addat bonitatem vel malitiam actui interiori?

Non quaerimus, utrum actus exterior sit bonus, vel malus: ita esse, pro certo supponimus. Hoc ipso enim quod est voluntarius, conformis, vel difformis rationi, habet totum, quod requiritur, ut sit bonus, vel malus. Insuper de actibus exterioribus sunt octo præcepta Decalogi. Sed quaerimus, utrum actus exterior sit bonus, vel malus bonitate, vel malitia formaliter, distincta a bonitate, vel malitia actus interioris, quæ iam ei superaddat? Et est quaestio de actu exteriori, ut est materia executio interioris. Si enim actu exteriori esset accidentaliter, & ab intrinseco annexa aliqua bonitas, v. gr. specialis gratia susceptioni exteriori Sacramentorum, aut gratia indulgentiae eleemosynæ, seu orationi exteriori, certum est, quod actus exterior hanc bonitatem

accidentalem adderet actui interiori. Item, si ad executionem actus exterioris necesse sit actum interiore intendi, vel multiplicari, ut sæpe contingit, etiam constat actum exteriorem addere bonitatem vel malitiam interiori: hoc tamen non per se, & rationis sui, sed occasionaliter tantum, quia occasione actus exterioris intenditur, aut multiplicatur actus interior.

Sit ergo casus: Petrus vult efficaciter facere eleemosynam, illam de facto facit. Quaeritur, utrum ista exterior erogatio eleemosynæ, ut est præcisè executio interioris hujus perfectæ voluntatis, illi addat aliquam bonitatem, & Petrum reddat meliorem, ita quod, si Petrus invitatus impediretur ab erogatione eleemosynæ, puta, quia fur auferret paratos nummos, non esset æquè bonus coram Deo, & non tantum mereretur, ac si de facto dedisset eleemosynam. Pone exemplum a contrario de actu malo, v. gr. furto. Pro cuius resolutione.

Dico: Actus exterior, ut est præcisè executio actus interioris, illi non addit bonitatem, aut malitiam simpliciter in ordine ad præmium, aut poenam essentialem, sed tantum secundum quid in ordine ad præmium, vel poenam accidentalem: unde non reddit operantem meliorem, aut pejorem simpliciter, sed secundum quid tantum. (Hic q. 20. art. 4. o. in 2. d. 40. q. 1. art. 3. & q. 2. de malo art. 2. ad 8.) Est quoad utramque partem in terminis S. Thom. locis cit. præsertim in 2. & q. de malo cit. omnium Thomistarum, & communis extraneorum contra Scotistas; qui tamen non videntur admodum a nobis dissidere, admittunt enim Conclusionem isdem fermè terminis: in quo autem dissentiant, patebit ex sol. object.

Prob. 1. pars ex Scripturis, & Patribus, apud quos perfecta voluntas non minus laudatur aut redarguitur, remuneratur, aut puniatur, ac si opere fuisset completa. Sic Genes. 22. Deus dixit Abraham: Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti Filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi; & tamen non opere, sed voluntate tantum laudaverat Filium. Matth. 5. Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mochatu est in corde suo. Quæ verba expendens S. Bernard. Ep. 77. Quid planius, inquit, quam quod volumus pro facto regatur: ubi factum excludit necessitas? Aug. de lib. arbit. c. 3. Si cui non contingat facultas concubendi cum conjuge aliena, planum tamen aliquo modo sit id eum opere, & si potestas detur, facturum esse. non minus reus est, quam si in ipso facto deprehenderetur. Chrysost. hom. 26. in Matth. Sola voluntas est, quæ remuneratur, sive bona in bonis, sive mala in malis; opera autem sunt testimonia voluntatis.

Prob. 2. ratione. Actus exterior, vel consideratur ut obiectum interioris, vel ut ejus effectus, seu executio; atque neutro modo addit interiori bonitatem, vel malitiam distinctam: ergo. Prob. 1. pars Min. Si actus exterior consideretur ut obiectum interioris, rota bonitas, vel malitia, quæ est in illo obiectivè, transfunditur in actum formaliter, ita ut obiectum nihil habeat obiectivè, quod non sit in actu formaliter: ergo actus exterior ut obiectum non habet aliquam bonitatem, vel malitiam distinctam, quam superaddat bonitati, vel malitiae actus interioris, cum sit utrimque eadem; cum hac differentia, quod sit obiectivè in actu exteriori ut in obiecto, & motivo voluntatis, & in actu interiori formaliter ut in subiecto. Prob. 2. pars Min. de qua est præsertim difficultas. Actus exterior, ut effectus, & executio interioris præcisè, nullam habet bonitatem, vel malitiam moralem intrinsecam, sed est bonus, vel malus denominativè extrinsecè tantum a bonitate, vel malitia actus interioris: ergo non addit interiori ullam bonitatem, vel malitiam distinctam. Prob. Ant. 1. Verbis formalissimis D. Thom. hic art. 3. ad 3. Sicut, inquit, a sano, quod est in animali, derivatur sanum ad medicinam, & urinam; hoc modo a bonitate voluntatis derivatur bonitas actus exterioris: ergo, sicut sanitas est in medicina, & urina denominativè extrinsecè tantum, ita bonitas, vel malitia moralis in actu exteriori. Prob. idem Ant. 2. ratione preemortia. Libertas est fundamentum moralitatis, ideoque bonitas, vel malitia moralis intrinseca; atque in actu exteriori potentie executivæ non est libertas intrinseca; hæc enim in sola voluntate intrinsecè subjicitur: ergo. Confirmatur: Si actus exterior aliquid addat interiori, vel illud superadditum est volitum ab actu interiori, sicut ab exteriori est exercitium, vel non. Si non sit volitum, non est bonum, aut malum morale; & sic nihil addit bonitatis, aut malitiae: si sit volitum, hoc ipso præhabetur in actu interiori voluntatis, in qua est fundamentum totius moralitatis: ergo.

Prob. 3. alia ratione. (Hic q. 20. art. 4. o.) Si positio actus exterioris adderet interiori bonitatem, vel malitiam distinctam, ejus omissio, vel defectus detraheret eidem interiori bonitatem, vel malitiam, nempe quam adderet positio actus exterioris; atque in hypothesi conclusionis omissio, seu defectus actus exterioris nihil potest detrahere de bonitate, v. gr. malitia interioris: ergo. Prob. Min. In nostra hypothesi omissio, seu defectus actus exterioris est involuntarius: loquitur enim in casu, quo voluntas sit effica-

Obj. 8. Peccatum definitur a D. Th. q. 71. art. 4. *Dicitur, factum, vel concupitum contra Legem Dei*: & q. 72. a. 7. dividit illud in peccatum cordis, oris, & operis; atque hac doctrina stare non potest, si actus externi non sint peccata ab internis distincta: ergo. R. N. Min. Non enim in hac definitione, & divisione sumuntur dicta, & facta, seu peccata oris, & operis, pro solis actibus exterioribus quasi importantibus distinctam malitiam ab interioribus, sed pro actibus exterioribus, junctis interioribus; & sensus est, dari quaedam peccata purè interna, quæ in sola voluntate consistunt, & in opus ad extra non prorumpunt, ut sunt malæ cogitationes; & hæc sunt peccata cordis. Quædam sunt, quæ ad externa verba, vel facta transeunt; & hæc, prout includunt tam actus interiores, quam exteriores, sunt peccata oris, & operis. (*Infr. q. 72. a. 7. ad 3.*)

Obj. 9. juxta quosdam Thomistas, imò S. Thom. appetitus sensitivus ex conjunctione ad voluntatem participat aliquam libertatem: ergo ea mediante potest participare bonitatem, vel malitiam distinctam ab ea, quæ est propria voluntatis. R. Quidquid sit de hac difficultate, de qua suo loco; quæstio præsens est de actu exteriori, qui non est capax libertatis intrinsicæ.

Inst. Salmem, secundum nos, voluntas movendo alias potentias imprimat reale in illis: ergo aliquid bonitatis, vel malitiae. R. N. Conseq. Quia, quod imprimitur a voluntate imperante in potentias inferiores, est quid physicum, dicens ordinem ad actum imperantem ut moventem, non ut regulantem: actus enim imperans non est regula, sed regulatus. Moralitas autem desumitur ex ordine ad regulam, & non ad physicè movens.

Obj. 10. Si actus exterior nihil addat bonitatis interiori, sequitur 1. superflue exteriori, adeoque nos nihil debere agere, sed tantum velle. Frustrà enim fit per duo, quod potest fieri per unum. Sequitur 2. Voluntatem convertendi mille homines, aut exercendi mille actus charitatis erga proximum, esse æquè bonam, & meritoriam, ac fore actualis conversio mille hominum, vel actualis exercitium mille actuum charitatis; utrumque consequens est absurdum: ergo. R. ad 1. N. Sequelam, & ejus suppositum; non est enim actus interior perfectus, nisi voluntas operetur exteriori, dum potest, cum in eum tendat ut in finem, & terminum. Insuper actus exterior cadit sub præcepto, & confert ad præmium accidentale, generat bonos habitus, diutius bonam voluntatem fovet, & sæpè intendit, edificat proximum, bono communi conducit, &c. Ad 2. N. pariter sequelam. Quia conversio mille hominum, aut executio mille actuum charitatis, non est nata sequi ex uno actu interioris voluntatis, sed ex pluribus tum internis, tum externis: sententia autem nostra intelligitur de actu exteriori, qui natus est sequi interioriorem tanquam mera ejus executio, habens eandem cum ipso rationem voluntarii.

Obj. ultimum. Inter errores damnatos Abayardi recensetur iste: *Nos verò dicimus, quòd sola voluntas a Deo æternalitèr remuneretur, sive ad bonum, sive ad malum. Nec propter opera peior, vel melior efficitur homo, nisi fortè, dum operatur, in aliquo ejus voluntas augetur*; atque hæc doctrina videtur eadem prorsus ac nostra: ergo. R. Dato hunc fuisse errorem Abayardi; neque enim S. Bernardus, neque Alphonsus a Castro eum ipsi tribuant, sed solus Gregorius Arimin. N. Min. Non enim nos dicimus, Deum solam voluntatem remunerare, sed etiam opera exteriora, quatenus tamen sunt voluntaria, & participant eandem bonitatem voluntatis, a qua procedunt, non autem quòd ei novam, & distinctam addant. Non etiam negamus, hominem propter opera exteriora fieri peiorem, aut meliorem, non tamen simpliciter, & multiplicativè, sed secundum quid & extensivè, quia bonitas interior extenditur ad exterioriorem, in quo perfitur, & consummatur. Insuper, juxta Sylvium, Abayardus sic docuit opera exteriora, etiam ut procedant a voluntate interiori, esse inutilia, ut qui exterius posset operari, ad id non teneretur; quod est verè erroneum, cum & actus exteriores præcipiantur, nec sit perfecta voluntas, quæ non operatur, dum potest, ut in Responsione præcedenti diximus.

ARTICULUS IX.

Utrum eventus sequens addat ad bonitatem, vel malitiam actus exterioris?

Dico 1. Eventus sequens prævisus, & aliquo modo intentus, addit ad bonitatem, vel malitiam actus exterioris, si ve per se sequatur, sive per accidens. (*Hic q. 20. a. 5. o.*)

Prob. Eò melior, vel peior est actus, quò melior, vel peior est voluntas; atque melior, vel peior est voluntas ejus, qui prævidens, & intendens multa bona, vel mala ex opere suo se-

quutura, illud facit, quam si nihil horum prævideret, & intenderet: ergo. (*Ibid.*)

Dices: S. Thom. hic art. cit. ut eventus sequens addat ad bonitatem, vel malitiam, non requirit quòd sit intentus, sed tantum quòd sit præcogitatus: ergo. R. Præcogitatum apud S. Thom. idem valere ac aliquo modo volutum, & intentum. Dupliciter enim cogitare potest accipi, 1. prout importat tantum actum intellectus considerantis sine ullo voluntatis consensu, aut desiderio. 2. prout importat actum intellectus simul cum actu voluntatis consentientis, aut desiderantis, quomodo sumitur Matth. 9. *Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris*; & Genes. ultimo, cum dicebat Joseph fratribus: *Vos cogitastis de me malum*. Hoc autem ultimo sensu sumi hic a S. Thom. patet ex q. 73. art. 8. ad 1. ubi, se remittens ad præsentem articulum, dicit: *Sicut supra dictum est, cum de bonitate, vel malitia exteriorum actuum ageretur, eventus sequens, si sit prævisus, & intentus, addit ad bonitatem, vel malitiam*. Ex aliis sequetur varia absurda, inter ea, quòd peccata, quæ Christus præviderat sequutura ex sua prædicatione, eam vitassent.

Dico 2. *Aliquo modo intentus*: quia, ut effectus sequens addat ad malitiam, non est necesse, quòd directè intendatur; sed sufficit quòd sit indirectè, & interpretativè intentus. Tunc autem est indirectè, & interpretativè intentus, quòd sic prævidetur sequitur, ut poterit, & debuerit impediri. Tunc autem est obligatio impediendi, & cessandi ab actu, ad quem sequitur, quando non subest jus, seu legitima ratio illum actum ponendi. At, quando adest, vel abest jus, seu legitima ratio non ponendi actum, non obstante malo eventu indè sequuto? Hoc opus, hic labor est, nec potest una regula assignari. Ad id debet attendi, an eventus sequatur ex illo actu per se, vel per accidens, & intervenitu alterius cause: an actus in eum malum eventum influat gravitèr, vel levitèr, remotè, vel proximè. Item conferendum est malum eventum cum bonitate actus: major enim ratio requiritur, ut legitime ponatur actus, ex quo per se sequitur malum, quam si per accidens, & intervenitu alterius cause sequatur: major, si actus proximè, & gravitèr influat, quam si levitèr, & remotè: major, si utilitas actus non præponderet, aut saltem non æquivaleret malo eventus. Quibus omnibus attentis, judicandum est moralitèr, utrum sit, vel non sit jus, & legitima ratio ponendi actum. Pro quo consule, quæ circa hæc materiam dixi Dissert. 8. de Restit. art. 13. §. 6. concl. 2. Dissert. 8. de Temperantia art. 12. & aliis locis ibidem citatis: item art. 1. primæ Dissert. hujus Tract.

Cætèrum pro praxi accipe unum, aut alterum casum, ex quibus alios resolves. Mulier, quæ prævidet ex confessione faciendâ suo Parochò ejus lapsum futurum, potest illi confiteri, si non possit commode alteri, quia utitur jure suo, & lapsus sequens non per se sequitur ex ejus confessione, sed per accidens, & interveniente altera causa, scilicet malitia, aut fragilitate Confessarii. Si autem possit commode alteri confiteri, illicitè conitetur Parochò, quia, licet videatur habere jus illi confitendi, jus tamen non est cum præjudicio charitatis. Sic, qui habet superfluum, si indigent non eroget, non excusatur per hoc, quòd utatur re sua, & jure suo, quia jus proprium non contradicit charitati, quæ jubet superflua erogare indigentibus: sicut ergo iste tenetur ex charitate dare indigentem id, quo ipse non indiget; ita mulier in casu tenetur ex charitate erogare, seu dimittere illam actionem, qua non indiget, per modum elemosinæ, ne sequatur malum proximo; quia, licet habeat jus ad illam, hoc tamen est sine præjudicio charitatis: quòd si non faciat, malum sequens est ipsi virtualitèr, & interpretativè voluntarium, ac moralitèr imputabile, eò quòd non indiget actione, ex qua videt sequi malum, dum illam vult, censetur velle malum, quia potius tenetur velle bonum proximi, quam actionem, qua modò non indiget: sicut, qui non dat indigentem id, quo ipse non indiget, censetur velle malum indigentis. Undè illud Ambrosii, *Si non pavisti, occidisti*; quòd intelligitur de occisione, non contra justitiam, sed contra charitatem. Idem dic de muliere pulchra, aut decenter ornata, quæ non tenetur se perpetuò continere domi, ne ejus aspectu peccent aspicientes, sed potest uti jure, quòd habet exeundi, sive ad templum, sive ad alias causas utiles, aut honestas: si tamen occurrat casus particularis, in quo nullatenus indiget exire, & prævidet indè aliquem lapsurum, tenetur ex charitate dimittere hanc particularem egressionem, sibi tunc omninò inutilem. Ex his aliis similes casus resolve, & consule, quæ locis citatis dixi in diversis materiis.

Dico 2. (*Ibid.*) Eventus, per se sequens ad actum, etiam si non sit prævisus, nec in se volutus, addit ad bonitatem, vel malitiam; quia, quod per se sequitur ad actum, quodam modo ad ejus speciem pertinet, & idè est virtualitèr, & implicite volutum in ipso actu. Insuper ille actus est melior, ex cujus natura nata sunt sequi plura bona, & ille peior est, ex cujus natura nata sunt sequi plura mala. Eventus autem per se sequi

censetur ex actu, quando semper aut ut plurimum accidit. Hinc scandalum ex publica fornicatione secutum auget ejus malitiam, quævis fornicator de eo non cogitaverit, quia per se sequitur ex tali actu.

Intellige tamen hæc Conclusionem cum hac modificatione, quòd ex eodem actu non sequatur per se æquè immediatè duplex effectus, unus bonus, alter malus; juxta aliud principium S. Doctoris 2. 2. q. 64. art. 7. velle; quòd, quando unius actus sunt duo effectus æquè immediati, unus possit esse ex intentione, alter præter intentionem nec imputabilis, ut patet in defensione sui contra injustum invasorem, ex qua æquè immediatè sequitur salus invasi, & mors invasoris. De quo vide, quæ dixi Dissert. 10. de Jure & Justitiâ art. 5. §. 1. versus finem.

Dices contra hæc 2. Conclusionem. Si eventus per se sequens ex actu addat ad malitiam, sequitur, quòd qui inducit mulierem ad fornicandum, graviter peccet, quam qui facit homicidium. Falsum Consequens: ergo & Ant. Prob. sequela. Mors spiritualis mulieris sequitur per se ex illa inductione, & est gravius nocendum, quam mors corporalis: ergo. R. N. sequelam. Ad Probat. N. Ant. Non enim mors spiritualis mulieris, seu ejus peccatum, sequitur per se ex inductione fornicatoris, sed ex libero consensu hujus mulieris, alliciente quidè &

suadente fornicatore; mors autem corporalis sequitur per se, nulla alia causa interveniente, ex actione homicidæ.

Inst. Mors spiritualis mulieris non minus sequitur ex inductione sollicitantis, quam sequatur ex fornicatione publica mors spiritualis eorum; qui ex ea scandalizantur; quæ uti hæc sequitur per se ex fornicatione publica: ergo. Prob. Min. Scandalum per se oritur ex fornicatione publica, & idè diximus, quòd addat ad malitiam: ergo etiam mors spiritualis, seu peccatum scandalizatorum. R. N. Min. Ad Probat. N. Conseq. Quia aliud est scandalum, aliud peccatum, cui præbet occasionem. Scandalum enim est dictum, vel factum minus rectum præbens alteri occasionem ruinae spiritualis, seu peccati, unde fornicatio publica est per se scandalosa; sed peccatum scandalizatorum, cui occasionem præbet, non minus sequitur per se ex libera eorum voluntate, quam in muliere secreto inducta.

Dico 3. (*Ibid.*) Eventus sequens per accidens ex actu, si non sit aliquo modo intentus, non addit ad bonitatem, vel malitiam. 1. Quia non datur judicium de re aliqua secundum id quòd est per accidens. 2. Quia hujusmodi eventus nullo modo est voluntarius. Exemplum habes superius de muliere, quæ ex justa causa procedit in publicum, ex quo prævidet sequutura lapsus alicujus.

DISSERTATIO V.

DE CONSCIENTIA.

ARTICULUS I.

Quid, & quomplex sit Conscientia?

Esse Conscientiam, nihil notius, omnes enim Docti & in docti conscientiam clamant. Quid sit autem Conscientia, non ita notum. Quidam dicunt pertinere ad voluntatem, alii ad intellectum. Quidam volunt esse habitum, vel potentiam, alii actum.

Dico 1. juxta Actorem 1. (*1. p. q. 79. art. 13. o. hic q. 19. art. 5. b. & q. 17. de verit. art. 1. o.*) Conscientia nihil aliud est, quam applicatio scientiæ, seu notitiæ ad aliquod particulare factum; ex cujus principis locis citatis sic definitur potest: *Judicium, seu dictamen intellectus practici, ex principis communibus dicitur aliquid in particulari hic & nunc esse fugiendum, vel malum, vel faciendum, vel bonum*. Sed, ut committer dicitur, *dicitur de bonitate, vel malitia eorum, quæ hic & nunc a nobis sunt agenda*. Est itaque Conscientia conclusio Syllogismi practici. Sic v. gr. Synderesis dicit: *malum est fugiendum*, ratio subsumit: *atque adulterium est malum*. Conscientia autem concludit in particulari: *Ergo mihi hic & nunc fugiendum est adulterium*. Expliciter definitio: *Dicitur judicium, seu dictamen*; quia Conscientia non est potentia, vel habitus, sed actus. Patet 1. ex ipso nomine. Dicitur enim Conscientia quasi cum alio scientia, eò quòd sit applicatio, seu conjunctio actualis scientiæ, vel notitiæ cum actione particulari, applicatio autem est actus. 2. Quia potentia non potest deponi, & habitus est difficile mobilis, Conscientia potest deponi & facile mutari. Insuper non est habitus naturalis, ut Synderesis; hic enim non potest deponi: neque infusus, quia datur Conscientia pro moralibus non supernaturalibus; neque acquisitus, quia actus, quibus acquiritur, supponerent Conscientiam; alioquin non forent boni, nec habitum bonum generare possent.

Dicitur *judicium, seu dictamen intellectus*, quia Conscientia pertinet ad intellectum, & non ad voluntatem. Patet 1. ex ipsa nominis etymologia. Conscientia enim est cum alio scientia. 2. Nemo operatur moralitèr nisi ductus & directus per judicium & dictamen intellectus, seu rationis. Hoc autem dictamen, seu judicium circa factum particulare, & circumstantiatum, dicitur Conscientia. 3. Judicare, testificare, accusare, excusare, quæ tribuunt Conscientia, sunt actus intellectus: ergo.

Dicitur *judicium intellectus practici*. Intellectus enim versatur circa veritates merè speculativas, ut Deus est trinus, omnes Angeli specie distinguuntur; aut etiam circa veritates de substantia, valore, qualitate rerum, aut factorum, & non de honestate, vel malitia, licitate vel illicitate actionum humanarum, v. gr. an Sacramentum sic collatum sit validum: an contractus sic initus sit validus: an sint latrones in via: an fera, vel homo sit in sylva, &c. & utroque modo dicitur intellectus simpliciter speculativus: vel versatur circa principia generalia, aut conclusiones generales de bonitate, vel malitia actionum humanarum, aut facti per Synderesim & scientiam moralem; & tunc dicitur speculativo-practicus: vel versatur circa conclusiones particula-

Theol. Billuati. Pars Secunda.

res de bonitate, vel malitia hujus actus hic & nunc ponendi, aut fugiendi, sicut facit per Conscientiam, & tunc dicitur practico-practicus. Dicitur *judicium*, non imperium, quòd exprimitur verbis modi imperativi, *fac hæc*; quia hujusmodi imperium supponit Conscientiam, estque illi non raro difforme, ut cum Conscientia dicitur aliquid esse fugiendum ut malum, & homo imperante ratione & remordente Conscientia facit.

Dicitur: *Dicitur, aliquid in particulari esse faciendum, vel fugiendum*; quia, licet Conscientia sit etiam de præteritis testificando, approbando, improbando; remordendo, de qua Apost. 2. Cor. 1. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostre*; & Isai. 66. de Conscientia damnatorum, *Veritas eorum non moritur*. Et idè Conscientia in tota sua latitudine definiti debuisset, *dicitur aliquid esse, fore, vel fuisse faciendum, aut fugiendum*; quia tamen hic agimus de Conscientia, prout est regula agendorum, idè sub limitatione positiva definitivus. (*1. p. & q. de verit. cit.*)

Dices contra primas particulas 1. Conscientia permanet in nobis non agentibus, imò & dormientibus: ergo non est actus, sed habitus. 2. Conscientia dicitur habere actus, scilicet testificari, accusare, reprehendere, &c. actus autem non habent alios actus. 3. Si Conscientia sit actualis judicium, nunquam possumus agere contra Conscientiam; quia non possumus agere contra actuale judicium, nisi per aliud judicium, quò primum expellatur. 4. Omnis actus generat habitum, vel ex habitu procedit: ergo oportet ponere habitum Conscientiæ, vel a quo actus Conscientiæ procedet, vel quem generet. R. ad 1. Conscientia dicitur permanere in nobis non agentibus. 1. Quia remanet in suis causis, qui sunt habitus, & præsertim in Synderesi. 2. Quia remanet virtualitèr, quamdiu non deponitur, sicut intentio, seu affectus bonus, vel malus dicitur manere virtualitèr indeterminatione relicta, quamdiu non retractatur.

Ad 2. Hic actus recensiti dicuntur actus Conscientiæ, non quasi eliciantur ab ipsa tanquam a potentia vel habitu, neque quòd sint plures actus; sed est unus actus, ipsa scilicet Conscientia, qui ratione diversarum connotationum ad diversas materias habet diversa officia, & dicitur modò testificari, modò accusare, modò excusare, &c. sicut idem actus voluntatis amat finem ut objectum, & movet ad electionem mediatorum; idem actus intellectus intelligit objectum, & movet voluntatem.

Ad 3. Agimus contra Conscientiam 1. Quatenus illam expellimus per judicium contrarium. 2. Quia remanet in suis principis generalibus, quæ sunt in Synderesi, ratione quorum obmurmurat & reprehendit Conscientiam malam.

Ad 4. (*1. cit. de verit. ad 4.*) Actus Conscientiæ procedit ab habitu sapientiæ & scientiæ; unde non generatur alicujus habitus alius ab eis, sed illi habitus perficiuntur. Quapropter dicendum, quòd actus scientiæ & conscientiæ non sint duo actus ex æquo distincti, sed sicut includens & inclusum: Conscientia namque est scientia cum quodam modo, scilicet cum applicatione ad opus; sicut dicere est intelligere cum quodam modo, scilicet cum productione verbi.